

μέτρων, ότι ή παροχή ειδικών διευκολύνσεων στίς συγκοινωνίες μόνο στους συνταξιοδοτηθέντες άρρενες ύπαλλήλους ενέχει διάκριση στηριζομένη στην διαφορά του φύλου.

Bosco	Touffait	Due	Pescatore	Mackenzie Stuart
O'Keeffe	Koopmans	Χλωρός	Grévisse	

Έδημοσιεύη σέ δημοσία συνεδρίαση στό Λουξεμβούργο στίς 9 Φεβρουαρίου 1982.

Ό γραμματεός

A. Van Houtte

Ό προεδρεύων

G. Bosco

πρόεδρος του πρώτου τμήματος

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ
PIETER VERLOREN VAN THEMAAT
ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981 ¹

*Κύριε πρόεδρε,
κύριοι δικαστές,*

Στήν άφετηρία της υπό κρίση υποθέσεως 12/81 εδρίσκεται ή εύλογη επιθυμία της Garland νά εξακολουθει νά άπολαύει, μετά την συνταξιοδότησή της, των διευκολύνσεων στίς συγκοινωνίες πού παρέχονται στους συνταξιούχους άρρενες ύπαλλήλους του εργοδότη της, της British Rail Engineering Limited. Τών διευκολύνσεων αυτών άπολαύουν επίσης ή σύζυγος καί τά συντηρούμενα τέκνα των άνδρών συνταξιούχων ύπαλλήλων. Από έπιστολή της 4ης Δεκεμβρίου 1975, ή όποία εστάλη από την British Railways Board στά εργατικά συνδικάτα καί ή όποία περιέχεται στην δικογραφία, προκύπτει ότι, από τό 1976, στίς

γυναίκες ύπαλλήλους έπεφυλάσσετο, ως προς την παροχή των έν λόγω διευκολύνσεων, ή ίδια μεταχείριση όπως καί στους άνδρες στήν διάρκεια της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Έν τούτοις, από την ίδια έπιστολή προκύπτει ότι μετά την συνταξιοδότηση των θηλέων ύπαλλήλων έπαυε ή παροχή των έν λόγω διευκολύνσεων στά μέλη των οικογενειών τους. Η διαφορά της Garland μέ τον εργοδότη της έφθασε στό House of Lords, τό όποιο υπέβαλε στό Δικαστήριο τά ακόλουθα έρωτήματα:

1. Τό γεγονός ότι ένας εργοδότης παρέχει (χωρίς έν τούτοις νά ύποχρεούται προς τουτο συμβατικώς) ειδικές διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες, των όποιών άπο-

1 — Μετάφραση από τά όλλανδικά.

λαύουν οι πρώην υπάλληλοι αφού συνταξιοδοτηθούν και οι οποίες ենέχουν διάκριση εις δάρος θηλέων πρώην υπαλλήλων κατά τον άνωτέρω περιγραφόμενο τρόπο, είναι αντίθετο προς:

α) τό άρθρο 119 της συνθήκης ΕΟΚ;

6) τό άρθρο 1 της οδηγίας του Συμβουλίου 75/117/ΕΟΚ;

γ) τό άρθρο 1 της οδηγίας του Συμβουλίου 76/207/ΕΟΚ;

2. Σε περίπτωση πού ή άπάντηση στά έρωτήματα 1(α), 1(6) ή 1(γ) είναι καταφατική, μήπως τό άρθρο 119 ή ή μία ή ή άλλη από τίς προαναφερθείσες οδηγίες έχουν άπ' ευθείας έφαρμογή στά Κράτη μέλη, ούτως ώστε, νά άπονέμουν στους πολίτες κοινοτικά δικαιώματα τά όποία τά έθνικά δικαιοδοτικά όργανα υποχρεούνται νά προστατεύουν υπό τίς προαναφερθείσες συνθήκες;

Έπί του πρώτου έρωτήματος

Γιά μιά περίληψη των επιχειρημάτων πού προέβαλαν στην υπόθεση αυτή ή άναιρεσείουσα στην κυρία δίκη, ή Έπιτροπή, ή British Rail Engineering Limited και ή κυβέρνηση του Ένωμένου Βασιλείου, παραπέμπω, όπως συνηθίζεται, στην έκθεση για την έπ' άκροατηρίου συζήτηση.

Φρονώ, όπως και ή άναιρεσείουσα στην κυρία δίκη και ή Έπιτροπή, ότι στά έν λόγω έρωτήματα δύναται, δάσει της προηγούμενης νομολογίας, νά δοθεί πλήρης άπάντηση στο πλαίσιο του άρθρου 119 της συνθήκης ΕΟΚ.

Κατά πρώτο, εξέτάζω τό ύπ' αριθμό 1 έρώτημα. Έν προκειμένω, σημειώνω, κατ' αρχάς, ότι ή άρχή της ισότητας των άμοιβών, πού άναφέρεται στο άρθρο 119, εφαρμόζεται όχι μόνο στον βασικό ή στον ελάχιστο μισθό, αλλά επίσης σε όλα τά όφέλη σε χρήμα ή σε είδος, άρκει νά πληρούνται δύο προϋποθέσεις:

1) Πρέπει νά καταβάλλονται άμέσως ή έμμέσως από τον εργοδότη στον εργαζόμενο.

2) Η καταβολή αυτή πρέπει νά διενεργείται λόγω της εργασιακής σχέσεως.

Στίς προτάσεις του στην πρώτη υπόθεση Defrenne (υπόθεση 80/70, Jurispr. 1971, σ. 454 έπ.), ό γενικός εισαγγελέας Dutheillet de Lamothé εξέθεσε λεπτομερώς τους λόγους για τους όποιους, κατ' αυτόν, οι συντάξεις πού ό εργοδότης καταβάλλει άπ' ευθείας, στον συνταξιοδοτηθέντα εργαζόμενο εμπίπτουν στο πεδίο έφαρμογής του άρθρου 119. Φρονώ ότι τά επιχειρήματα του είναι πειστικά και ότι εφαρμόζονται επίσης mutatis mutandis στίς διευκολύνσεις για τίς όποιες πρόκειται στην υπό κρίση υπόθεση. Έν τούτοις, θά επανέλθω στο τελευταίο σημείο στη συνέχεια των προτάσεών μου. Στην ίδια την άπόφαση επί της πρώτης υποθέσεως Defrenne άναφέρεται, στην έκτη σκέψη, ότι «ή διάταξη της δεύτερας παραγράφου του άρθρου έπεκτείνει την έννοια της άμοιβής σε όλα τά όφέλη, σε χρήμα ή σε είδος, τωρινά ή μελλοντικά, άρκει νά καταβάλλονται, έστω και έμμέσως, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο λόγω της εργασίας του τελευταίου». Συνεπώς, και στην έν λόγω άπόφαση γίνεται δεκτό ότι τό άρθρο 119 άναφέρεται επίσης στα μελλοντικά όφέλη πού πληρούν τίς άλλες προϋποθέσεις του άρθρου 119, τίς όποιες προάνεφερα. Ό γενικός εισαγγελέας Warner στίς προτάσεις του στην υπόθεση Worringham (υπόθεση 69/80 Συλλογή 1981, σ. 796) κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα μέ εκείνα του Dutheillet de Lamothé.

Έπομένως, συνάγεται σαφώς από την νομολογία του Δικαστηρίου ότι τό άρθρο 119 άναφέρεται και στα μελλοντικά όφέλη. Επί πλέον, από την έγκύκλιο BR 7103/6 «Concessions for Retired Staff» (χορηγούμενα στο συνταξιοδοτούμενο προσωπικό όφέλη), ή όποία περιέχεται στην δικογραφία, προκύπτει ότι τά όφέλη για τά όποία πρόκειται, καταβάλλονται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, άμέσως έντός

του 'Ηνωμένου Βασιλείου και έμμέσως εκτός αυτού. Κατά τρίτο, από τό κείμενο του άρθρου 119 συνάγεται ότι ή άρχή της ισότητας των άμοιβών, πού αναφέρεται στην έν λόγω διάταξη, δέν περιορίζεται στά όφέλη πού συμφωνούνται συμβατικώς υπό την έννοια του έν λόγω άρθρου. Έξ άλλου, κατά την διάρκεια της προφορικής διαδικασίας, ή British Rail Engineering Limited έδέχθη ότι οι έν λόγω διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες πού παρέχονται στό πλαίσιο εργασιακής συμβάσεως, πρέπει νά θεωρηθούν ως άμοιδή κατά την έννοια του άρθρου 119. Κατά συνέπεια, ή μόνη διάσταση απόψεων πού ύφίσταται ακόμη, αναφέρεται στό ζήτημα κατά πόσο ή παροχή των διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες σέ έναν εργαζόμενο μετά την συνταξιοδότησή του, δύναται νά θεωρηθεί επίσης ως όφελος πού χορηγείται «λόγω της εργασίας του». Στην περίπτωση αυτή, ό σύνδεσμος μέ την εργασία δέν δύναται νά στηρίζεται σέ σύμβαση, σέ αντίθεση μέ αυτό πού συμβαίνει στό πλαίσιο των συνταξιοδοτικών συστημάτων των επιχειρήσεων. Έν τούτοις, ή παρατήρηση του Dutheillet de Lamothe στην υπόθεση 80/70 (Defrenne, Jurispr. 1971, σ. 459), κατά την όποια ό συνταξιοδοτηθείς «δύναται νά λαμβάνει τό όφελος αυτό επιπροσθέτως λόγω της εργασίας, πού θεδαίως δέν παρέχει πλέον, αλλά αναγκαίως παρείχε», εφαρμόζεται επίσης, κατά την γνώμη μου, στις έν λόγω διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες. Δέν ύφίσταται κανένα στοιχείο στην δικογραφία από τό όποιο νά συνάγεται ότι οι διευκολύνσεις στις συγκοινωνίες παρέχονται γιά λόγους άλλους εκτός της εργασιακής σχέσεως. Άντιθέτως, ή προαναφερθείσα άνακώινση στό προσωπικό φέρει σαφώς τόν τίτλο «*Information for railway staff at the time of their retirement*» (πληροφορίες στό συνταξιοδοτούμενο προσωπικό των σιδηροδρόμων). Έχω υπογραμμίσει τίς τέσσερις πρώτες λέξεις. Συνεπώς, άναγνωρίζεται ρητώς ό σύνδεσμος μέ την εργασιακή σχέση. Άπό την προαναφερθείσα έπιστολή της 4ης Δεκεμβρίου 1975, ή όποια προσεκομίσθη κατόπιν έντολής του Δικαστηρίου, προκύπτει ακόμη σαφέστερα ότι οι παρεχόμενες μετά την συνταξιοδότηση διευκολύν-

σεις πρέπει νά θεωρηθούν ως ή επέκταση των παρεχομένων κατά την διάρκεια της εργασιακής σχέσεως διευκολύνσεων στις συγκοινωνίες. Άλλως, δέν ήταν δυνατό νά γίνεται λόγος στην έπιστολή αυτή γιά μερική ανάκληση των έν λόγω διευκολύνσεων. Όπως άνέφερα, ή British Rail Engineering έχει ήδη δεχθεί στην προφορική διαδικασία ότι οι παρεχόμενες κατά την διάρκεια της εργασιακής σχέσεως διευκολύνσεις έμπίπτουν στό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 119. Τό ίδιο πρέπει νά ισχύει στην περίπτωση πού έξακολουθούν νά παρέχονται οι διευκολύνσεις αυτές.

Συνεπώς, στό πρώτο έρώτημα πού υπέβαλε στό Δικαστήριο τό House of Lords πρέπει, κατά την γνώμη μου, νά δοθεί καταφατική άπάντηση, υπό την έννοια ότι ή διάκριση γιά την όποια πρόκειται είναι αντίθετη πρós τό άρθρο 119 της συνθήκης ΕΟΚ.

Έπί του δευτέρου έρωτήματος

Στίς γραπτές παρατηρήσεις της, ή κυβέρνηση του Ένωμένου Βασιλείου αναφέρεται στην σκέψη 17 της άποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση 96/80 Jenkins κατά Kingsgate (Συλλογή 1981, σ. 911, στην σελίδα 926) και άρνεϊται ότι, στην περίπτωση πού δοθεί στό έρώτημα 1α) καταφατική άπάντηση, τό άρθρο 119 δύναται νά έχει άπ' ευθείας εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση. Στην έν λόγω σκέψη, τό Δικαστήριο έκρινε, άφού άνεφέρθη στην σχετική μέ τό άρθρο 119 της συνθήκης ΕΟΚ νομολογία ότι τό άρθρο αυτό «εφαρμόζεται άμεσα σέ όλες τίς μορφές διακρίσεως πού μπορούν νά διαπιστωθούν μέ την δοθήδεια μόνο των κριτηρίων της όμοιας εργασίας και της ισότητας των άμοιβών πού περιέχει ή διάταξη αυτή, χωρίς γιά την εφαρμογή αυτών των κριτηρίων νά είναι αναγκαία κοινотικά ή έθνικά μέτρα πού νά τά προσδιορίζουν ειδικότερα». Κατά την άποψη της κυβερνήσεως του Ένωμένου

Βασιλείου, τέτοια έθνικά ή κοινοτικά μέτρα είναι πράγματι αναγκαία έν προκειμένω πρὸς επίλυση ζητημάτων πού ἀφορρουν τις διαφορές ὡς πρὸς τις ηλικίες συνταξιοδότησεως καί τις διοικητικές προσδοκίες, πού ἐπηρεάζουν ἄμεσα τό κόστος πού ἔχει τό ὄφελος γιά τόν ἐργοδότη καί τήν ἀξία του γιά τόν ἐργαζόμενο.

Ὅσον ἀφορᾷ τό ἐπιχείρημα αὐτό, θά ἤθελα κατ' ἀρχάς νά συμφωνήσω μέ τήν παρατήρηση πού ἔκανε ἡ Ἐπιτροπή στήν προφορική διαδικασία, κατά τήν ὁποία, ἀντιθέτως πρὸς τήν Burton case (ὑπόθεση 19/81), ἡ διαφορά ὡς πρὸς τήν ηλικία συνταξιοδότησεως δέν ἀποτελεῖ τό ἐπίμαχο έν προκειμένω θέμα. Τό ἐρώτημα ἀφορᾷ τις διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες πού παρέχονται μετά τήν συνταξιοδότηση στά μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ πρῶν ἐργαζομένου, ἀνεξαρτήτως τῶν διαφορῶν πού ὑφίστανται ἡ ὄχι ὡς πρὸς τήν ηλικία συνταξιοδότησεως τοῦ ἴδιου τοῦ ἐργαζομένου. Κατά τήν ἀποψή μου, τά ὀφέλη αὐτά ἐμπίπτουν στό πεδίο ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρθροῦ 119. Δέν ὑπάρχει καμμία ἐνδειξη στό κείμενο τοῦ ἀρθροῦ 119, ἀπό τήν ὁποία νά συνάγεται ὅτι ἡ ἐφαρμογή τῆς έν λόγω διατάξεως στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἀπάντηση στά ζητήματα πού προέβαλε

ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Ἀντιθέτως, ἡ μορφή τῆς διακρίσεως γιά τήν ὁποία πρόκειται ἐδῶ, δύναται ἀπλῶς νά ἀναγνωρισθεῖ ὡς τέτοια μέ τήν δοθῆναι τῶν κριτηρίων πού ἀναφέρονται στό έν λόγω ἀρθρο. Ἐπιπροσθέτως, σημειῶνῶ ὅτι ἂν τά ζητήματα πού προέβαλε τό Ἡνωμένο Βασίλειο ἦταν πράγματι σημαντικά, ἡ περαιτέρω ἐξέταση τοῦ ἐπιχειρήματός του συνηγορεῖ ἀκριδῶς κατά τήν ἀποψή μου ὑπέρ τῆς ἀπορρίψεώς του. Πράγματι, ἂν εἶναι ἀκριδές ὅτι ἡ διάρκεια ζωῆς τῶν γυναικῶν εἶναι μεγαλύτερη τῶν ἀνδρῶν καί ὅτι πρέπει νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψη τό φαινόμενο αὐτό, ἡ παροχή τῶν διευκολύνσεων στίς συγκοινωνίες στόν σύζυγο ἐργαζομένης δέν ἔχει μεγαλύτερο, ἀλλά μικρότερο κόστος ἀπό τήν παροχή τῶν διευκολύνσεων στήν σύζυγο ἐργαζομένου. Ὑπ' αὐτό τό πρίσμα, συνεπῶς, ἡ ηλικία συνταξιοδότησεως τοῦ ἴδιου τοῦ ἐργαζομένου εἶναι ἄνευ σημασίας στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση.

Κατά συνέπεια, δάσει τῆς σκέψεως 17 τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου στήν ἀπόφαση Jenkins κατά Kingsgate πού προανέφερα, καταλήγῳ στό συμπέρασμα ὅτι στό δεύτερο ἐρώτημα πού ὑπέβαλε τό House of Lords πρέπει ἐπίσης νά δοθεῖ καταφατική ἀπάντηση.

Συμπεραίνοντας, φρονῶ ὅτι στά ὑποβληθέντα ἐρωτήματα πρέπει νά δοθοῦν οἱ ἀκόλουθες ἀπαντήσεις:

- 1) Ἄν ἓνας ἐργοδότης ἐξακολουθεῖ νά παρέχει διευκολύνσεις στίς συγκοινωνίες σέ πρῶν ἐργαζομένους καί στά μέλη τῆς οἰκογενείας τους, ἀφοῦ συνταξιοδοτηθοῦν, οἱ διευκολύνσεις αὐτές συνιστοῦν ἀμοιβή κατά τήν ἐννοια τοῦ ἀρθροῦ 119 δεύτερο ἐδάφιο τῆς συνθήκης ΕΟΚ καί πρέπει νά ἱκανοποιοῦν τήν ἀρχή τῆς ἰσότητος τῶν ἀμοιβῶν γιά ὁμοια ἐργασία, κατά τήν ἐννοια τῆς έν λόγω διατάξεως.

- 2) "Αν διαπιστωθεί, συναφώς προς τὰ ἀνωτέρω, ἡ ὕπαρξη τοιαύτης διακρίσεως δάσει τῶν κριτηρίων τῆς ὁμοίας ἐργασίας καί τῆς ἰσότητος τῶν ἀμοιβῶν ποῦ ἀναφέρονται στήν ἐν λόγῳ διάταξη, τὸ ἄρθρο 119 ἔχει ἀπ' εὐθείας ἐφαρμογή στὰ Κράτη μέλη, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι γεννᾷ ὑπὲρ τοῦ πρώην ἐργαζομένου ποῦ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τῆς διακρίσεως, κοινοτικά δικαιώματα, τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἀπαιτεῖ τὴν μὴ προσβολή.